

RENÉ NYBERG: Pohjolan turvallisuus ja Suomi. Ydinaseiden vähenevä merkitys. Kirjayhtymä, Helsinki 1983. 178 s.

Luettuaan kirjan jää kysymään, miksi se on kirjoitettu. Se on suurelta osin yksi turha kirja tämän ajan kirjatulvan joukossa. Siinä on vyörytetty esiin Tanskan, Ruotsin ja Norjan viralliset turvallisuuspoliittiset käsitykset. Ne on hyväksytty sellaisenaan eikä niiden perusteiden kestävyyttä ole edes pyritty arvioimaan. Onko tutkielman, millaiseksi kirjanen ilmeisesti on aiottu, tarkoitus kirjoittaa uudestaan virallisia dokumentteja ja kannanottoja? Jos näin on, niin kirjanen epäilemättä täyttää paikkansa.

Mutta silti jää kysymään, mitä kirjan otsikossa tarkoittaa »Suomi». Mihin Suomi jää, vai pitäisikö lukijan tehdä muuta Pohjolaa käsittelevistä luvuista johtopäätökset myös Suomea varten? Jos näin on, niin johtopäätökset voivat muodostua pelottaviksi Suomen perinteistä ulkopoliittikkaa ajatellen. Vaikeaa on myös löytää perusteita kirjan alaotsikolle ydinaseiden vähenevästä merkityksestä. Ydinaseiden määrän kasvu ei ainakaan tästä vakuuta. Nybergin argumentit perustuvat varmasti totunnaiseen ajatukseen, että ydinaseiden määrän kasvu tekee niiden käytön lopulta mahdottomaksi.

Esitystavaltaan kirja on sekava. Ajallisesti se hyppii vuodesta toiseen samankin teeman puitteissa. Tämä johtaa siihen, että historiallisesti myöhemmillä tapahtumilla perustellaan aikaisempia toimenpiteitä, vaikka kirjoittaja ei tähän pyrkiskään. Kysyä voi myös sitä, miten perustellaan Norjan 200-vuotinen puolueettomuuspolitiikka, mihin kirjan alkulehdillä viitataan. Perustelematta jää myös se, miksi tekijä tukeutuu IISS:n tilastoihin eikä esimerkiksi SIPRI:n tilastoihin kansainvälisestä varustelutilanteesta. Selitykseksi ei riitä kansainvälinen käytäntö, kun tiedetään, että IISS on hyvin lähellä NATO:a ja SIPRI on puolueeton.

SIPRI:n tilastot on myös useissa yhteyksissä arvioitu luotettavammiksi kuin IISS:n tilastot.

Nybergin kirja muodostuu asevaraisen turvallisuuspolitiikan puolustuspuheeksi. Siinä on omaksuttu ehdotta sotilaiden näkökulma. Juuri tässä katsannossa teos pelottaa, jos se heijastelee laajemmin ulkoministeriön virkamiesten kantoja. Jos näin olisi, niin kysymys olisi Suomen ulkopoliitikassa siirtymästä positiivisesta ja aktiivisesta ulkopoliitikasta kohti passiivista ja negatiivista asevaraista turvallisuutta. Käytännössä se merkitsisi sitä, että ulkopoliitikassa on luovuttu uhkatekijöiden vähentämisen linjasta ja tilalle on omaksuttu soputuva politiikka, minkä osana on myös aseellisen voiman nostaminen.

Nybergin logiikka tukee edellä esitettyjä epäilyjä, ainakin hänen omien tavoitteidensa suhteen. Nyberg käyttää Norjan sotien välistä politiikkaa selkeänä esimerkkinä siitä, mihin asevaraisen turvallisuuden laiminlyönti johtaa. Norjan sotien välillä omaksuma katkaistun kiväärin politiikka toimii myös argumenttina tämän päivän rauhanliikettä vastaan. Vaikka Nyberg olisikin oikeassa, niin hänen heittonsa ampuu kuitenkin yli. Rauhanliikkeen näkökulmasta olisi verrattava Norjan ja jonkun vastarintaa aseine tehneen maan tappioita ja vasta sitten perusteltava vaihtoehtojen paremmuutta. Aika myös on tänään toinen kuin ennen toista maailmansotaa.

Kirja kokonaisuudessaan on ongelmaton. Kirjoittaja ei esitä tutkijana kysymyksiä aineistolle. Nyberg kyllä esittää kaikkuna Tanskan, Ruotsin ja Norjan uhkakuvat. Ja tässä korostuu se, että Neuvostoliitto on niiden ainoa todellinen turvallisuusuhka. Pitäisikö myös Suomen ymmärtää oma asemansa tässä valossa? Epäsuorasti Nyberg tukee tällaista ajatusta lainaamalla muun muassa sellaisia Suomen puolustusvoimain edustajien lausuntoja, joissa Ruotsin sotilaallisena uhkana nähdään Neuvostoliitto.

Suomalaisena ja ulkopuolisena Nybergin olisi pitänyt kyetä arvioimaan, missä määrin todellisia ovat Tanskan, Ruotsin ja Norjan uhkakuvat. Tästä olisi ollut mahdollista päätyä arvioimaan myös kyseisten maiden puolustusajattelun perusteiden kestävyyttä. Kirjoittajana Nyberg on kuitenkin valinnut helpoimman lähtökohdan. Hän on tyytynyt sotilaiden käsityksiin ja tarkastelee Pohjolaa sotilaallisten tyhjiöiden näkökulmasta. Risteilyohjuksetkin muodostavat Nybergille vain sotilaallisen ongelman, mihin on olemassa sotilaallinen vastaus – havainto- ja torjuntakapasiteetin lisääminen.

Risteilyohjusten sivuuttaminen sotilaallisena on-

gelmana on Nybergillä yksi osa sitä kokonaisuutta, jolla hän yrittää tehdä ydinaseet Pohjolan kannalta merkitykselliseksi ja perustella muun muassa Suomen perinteisen puolustuspolitiikan oikeasuuntaisuutta. Muuten ydinaseiden merkityksen väheneminen jää perustelluksi muutamalla lauseella. Kysymys on esimerkiksi siitä, että 1980-luvulla hyökkäys ei enää merkitse välittömästi ydinaseiden käyttöä. Ydinaseiden käytön seurausten kannalta on kuitenkin lähes yhdentekevää, missä konfliktin vaiheessa niitä käytetään. Toisaalta asejärjestelmien kehitys on viime vuosina mahdollistanut ensi-iskun strategiaan perustuvat ydinaseopit.

Heikosti perustelluksi jää myös se, että juuri Pohjolan merkitys olisi ydinaseiden käytön kannalta vähentynyt. Tämä voi olla mahdollista juuri nyt kun esimerkiksi risteilyohjusten ensimmäinen sukupolvi on vasta käytössä. Toinen sukupolvi merkitsee kuitenkin ilmasta ja mereltä laukaistavia risteilyohjuksia. Näiden merkittävät laukaisualueet tulevat sijaitsemaan Norjan alueella tai sen välittömässä läheisyydessä. Neuvostoliiton torjunta tulee varmasti pyrkimään siihen, että ainakin ilmasta laukaistavat risteilyohjukset tuhoataan jo ennen niiden laukaisua eli lentokoneisiin. Tämä muuttaa tilannetta ja voi tehdä myös Norjan NATO-kentistä ydinaseiden käyttökohteita.

Pohjolan ydinaseettomuuden osalta Nybergin argumentit läpi teoksen vahvistavat käsitystä, että Pohjolan ydinaseettoman vyöhykkeen toteuttaminen on kova päähinä purtavaksi. Tanskalla on NATO:n komentosuhteiden kautta käytössään jo rauhanaikana ydinaseita. Norja on puolestaan rakenteellisesti niin syvällä NATO:n puolustusjärjestelmässä, että siitä irtautuminen on käynyt lähes mahdottomaksi. Muut NATO-maat ovat siinä määrin esimerkiksi rahoittaneet Norjan materiaalista valmiutta. Ainoa reaalielinen ensiaskeleen mahdollisuus näyttää olevan siinä jo aikaisemminkin esitetyssä ajatuksessa, että nykyinen tilanne voitaisiin vakiinnuttaa jonkinlaisella sopimuksella.

Edellä on käynyt ilmi, että Nyberg hyväksyy kriittikittömästi sen, että Neuvostoliitto muodostaa sotilaallisen uhan Tanskalle, Ruotsille ja Norjalle. Tämän vastapuolena Nyberg vähättelee sitä uhkakuva, minkä NATO:n kiistaton sotilaallinen aktiivisuus aiheuttaa Neuvostoliiton suunnalla. Kysymys on muun muassa NATO:n säännöllisistä sotaharjoituksista Pohjois-Norjassa. Nyberg näkee tämän vain poliittisena lipunnäyttönä eikä sotilaspoliittisena tapahtumana, minä se ilmeisesti Neuvostoliitossa joudutaan noteeraamaan.

Teoksen asevaraista turvallisuuspolitiikkaa ihannoiva perusluonne tulee esiin myös siinä, että Nyberg on sisällyttänyt tekstiinsä runsaasti piikkejä rauhantutkimuksen suuntaan. Rauhantutkimus ei ensiksikään ole vakavasti otettavaa, koska se ei ajattele maanpuolustusta. Tämä on kuitenkin väärä syytös samalla kun se paljastaa, että Nyberg itse kaventaa turvallisuuspolitiikan vain joukoksi sotilaallisia keinoja. Tämä ylittää parlamentaaristen puolustuskomiteoiden mietintöjen tulkinnat ja näkemykset turvallisuuspolitiikan kokonaisuudesta.

Edelleen Nyberg näkee rauhantutkimuksen jopa »vihollista» palvelevana toimintana. Konkreettisenä esimerkkinä tällaisesta käsityksestään hän tuo esiin norjalaiset rauhantutkijat. Nybergin mukaan rauhantutkijoiden Norjan puolustuspolitiikkaan kohdistama kritiikki on antanut vihollisen käsiin välineitä arvostella Norjan puolustuspolitiikan tavoitteita. Tässä katsannossa rauhantutkimus on myös vahingoittanut Norjan puolustuskykyä.

Kaiken kaikkiaan Nybergin teos ei vakuuta asevaraisen turvallisuuspolitiikan onnistumisesta. Pikemminkin kirjan luettuaan tulee entistäkin vakuuttuneemmaksi siitä, että presidentti Kekkonen edustama ulkopolitiikka on ollut kaukonäköistä. Näin siksi, että se on korostanut politiikkaa, jonka tavoitteena on vähentää niitä uhkatekijöitä, jotka voisivat uhata Suomen turvallisuutta. Tätä samaa kaukonäköisyyttä sopii odottaa myös Suomen nykyiseltä ulkopoliittiselta johdolta.

Suomen suhteen Nybergin argumentoinnista päädytään myös siihen, että Suomen ulkopolitiikan perusvalintoja pitäisi tarkistaa. Muun muassa YYA-sopimus pitäisi sanoa irti, koska sen mekanismit voivat vetää Suomen mukaan ydinaspekulaatioihin (kuten Nyberg asian itse ilmaisee). Monia tällaiseen johtopäätökseen tuleminen ehkä ilahduttaa, mutta perustelut sille ovat tuskin riittäviä vaikka kuinka tarkasteltaisiin Tanskan, Ruotsin ja Norjan turvallisuuspoliittisia valintoja.

Vihon viimeiseksi lopuksi voisi vielä nostaa esiin yhden kysymyksen. Jos Suomen asema sotilaspoliittisesti on niin merkityksellinen kuin Nyberg lopussa kuvaa, niin mitä uhkaa vastaan puolustusvoimia Suomessa tarvitaan? Toisin sanoen Nybergin omia argumentteja voitaisiin käyttää kansallisen aseriisunnan perusteluina, jos hänen tekstiään luetaan kuin piru raamattua. Parasta kirjassa ehkä onkin se, että se tahtomattaan vakuuttaa asevaraisen turvallisuusajattelun ontoudesta.

Jyrki Käkönen